

København – Bonn Erklæringerne 1955 – gensidig respekt

Af Hildegunn Johannesen

I dag findes der en positiv ånd og et udbredt samarbejde over den dansk-tyske grænse. Siden 1997 har man for eksempel haft et sygehussamarbejde, hvor kræftpatienter i det sønderjyske område kan behandles i Flensborg. Der findes også en ordning, hvor sønderjyder, der har brug for akut hjælp kan blive hentet af en tysk helikopter.

Herudover findes der en lang række andre samarbejder. Sønderborg slog for eksempel i deres ansøgning, om at blive Europæisk kulturhovedstad 2017, et slag for det grænseoverskridende samarbejde og det unikke grænseland.

Også mindretallene er anerkendt og nyder beskyttelse på begge sider, så deres stemmer kan blive hørt, f.eks. til kommunal- eller regionsvalg i Danmark eller ved landdagsvalgene i Tyskland. Mindretallenes beskyttelse blev slået fast med København-Bonn Erklæringerne i 1955, som var en gensidig forpligtelse til at sikre mindretallenes lige værd med flertalsbefolkningen på begge sider af grænsen.

Erklæringerne

Nedenstående er et uddrag af København erklæringen, som sikrer det tyske mindretals stilling i det danske samfund:

II. Som følge af disse retsprincipper fastslås hermed:

1. Bekendelsen til tysk nationalitet og tysk kultur er fri og må ikke af myndighederne bestrides eller efterprøves.
2. Personer, der tilhører det tyske mindretal og deres organisationer, må ikke hindres i, i tale, og skrift, at benytte det sprog de foretrækker. Anvendelse af det tyske sprog for domstolene og over for forvaltningsmyndighederne retter sig efter de herom i lovgivningen fastsatte forskrifter.
3. Almendannende skoler og folkehøjskoler (også faglige) samt børnehaver kan som følge af det i Danmark gældende princip om undervisningsfrihed oprettes af det tyske mindretal i henseende til lovene.
4. Da forholdstalsvalgmåden i henhold til kommunallovgivningen anvendes ved nedsættelse af udvalg i de kommunale råd, deltager repræsentanter for det tyske mindretal i udvalgsarbejdet i forhold til deres antal.
5. Den danske regering anbefaler, at der inden for rammerne af de til enhver tid gældende regler for radioens benyttelse tages rimeligt hensyn til det danske mindretal.
6. Med hensyn til understøttelse og andre ydelser af offentlige midler, som tilstås efter frit skøn, vil der ikke blive gjort forskel mellem personer, der tilhører det tyske mindretal, og andre statsborgere.
7. Ved offentlige bekendtgørelser skal der tages rimeligt hensyn til det tyske mindretals dagblade.
8. Det tyske mindretals særlige interesse i at pleje sine religiøse, kulturelle og faglige forbindelser med Tyskland anerkendes. Folketinget har ved beslutning af 19. april 1955 givet denne erklæring sin tilslutning.

Det gode naboskab og den knap så gode nabokrig

Det sidste nye symbol på det dansk-tyske samarbejde blev cementeret ved Istedløvens tilbagevenden til Flensborg kirkegård i september 2011. Den gamle hanløve som oprindeligt blev anset som et krigssymbol og sejrsmonument sidenhen krigsbytte, har levet en omtumlet tilværelse først i Berlin, siden ved Tøjhusmuseet i København.

Flensborg Byråd har ønsket, at den kom "hjem" på sin plads på Flensborg kirkegård ikke som et symbol på fjendskab men et symbol på godt naboskab.

Men sådan har det ikke altid været. Efter 2. verdenskrig var bølgerne høje og stemningen fjendsk og hadsk i grænselandet. Nord for grænsen i Danmark, så man med stor harme på det tyske mindretal eller hjemmetyskerne, som de også kaldes. Mange i mindretallet var blevet tiltrukket af nazismen under 2. verdenskrig, idet de håbede på at nazisterne ville lave en ny grænserevision, så den dansk-tyske grænse igen ville gå ved Kongeåen. Retsopgøret i Sønderjylland ramte derfor især det tyske mindretal. Flere blev arresteret og nogle kun fordi de havde tysk baggrund. I alt 3200 blev taget til fange og indsat i Fårhuslejren og på Sønderborg Slot. De fleste blev dømt for frivillig krigsdeltagelse på tysk side.

De mange domme for tysk krigsdeltagelse gjorde det tyske mindretal vrede, fordi det at de havde meldt sig til tysk krigstjeneste ikke var en lovovertredelse af den danske lovgivning. Det tyske mindretal svor deres fulde loyalitet til Danmark efter krigen. De garanterede, at de aldrig igen ville komme med krav om en grænserevision, dvs. at få grænsen flyttet i forhold til grænsen vedtaget i 1920 og som er den vi kender i dag. Derfor opstod der en stor vrede hos mindretallet.

På den anden side var der også fjendskab syd for grænsen, mod dem som meldte sig ind i det danske mindretal efter krigen. Späckdänen! eller flæskedansker blev de kaldt. Det skyldes opfattelsen af, at flere syd for grænsen meldte sig ind i mindretallet alene for at få del i de fødevarer, der blev sendt fra Danmark for at fremme den danske sag i Sydslesvig. De mange nye indmeldelser var under alle omstændigheder med til at styrke det danske mindretal i området. Det bragte stor forargelse i den tyske offentlighed og førte til meget chikane.

Med tiden forsvandt noget af den fjendskab, der umiddelbart kunne spores efter 2. Verdenskrig. Mindretallene fandt også en mere moderat tilslutning. Statsminister Hans Hedtoft og Forbundskansler Konrad Adenauer begyndte fra midten af 1950'erne at diskutere mindretalsproblematikken og i 1955 udviklede forhandlingerne sig til en egentlig moralsk hensigtserklæring i form af København-Bonn erklæringerne. Erklæringerne er gensidige og næsten enslydende. Den danske regering garanterer det tyske mindretals rettigheder på den ene side og den tyske regering garanterer det tyske mindretalsrettigheder på den anden. Erklæringerne bliver den dag i dag betragtet som positive både set med tyske og danske flertalsøjne og med tyske og danske mindretalsøjne.

De har været banebrydende for det gode samarbejde og venskab i grænselandet. Dermed har mindretallenes rolle ændret sig radikalt. I dag fungerer de nærmest som brobyggere mellem de to lande, hvor der fokuseres på samarbejde, både økonomisk, politisk og kulturelt. De anses af mange som en ressource på grund af deres udbredte kendskab til begge lande, som kan videregives og videreformidles til flertalsbefolkningerne på begge sider af grænserne.